

Aktywność młodzieży w Internecie i zagrożenia z nią związane

Abstract

Youth Activity in the Internet and Hazards Related to It

Using the Internet nowadays is a daily activity for many children. On average 92% of young Internet users goes online at least once a week and 57% log in almost every day (Kirwil, 2010). In Poland kids as young as four years of age start using the Internet (Gemius 2008a). A study considering Internet use was performed as a part of social campaign on online safety „WWW – Wiem, widzę i wybieram”. Study consisted of two parts. At the first stage data were acquired from parents of kids aged 4–15. At the second stage data was acquired from kids in primary school (5th class) and from kids in gymnasium (1st and 3rd class). The results comply with other findings described in the literature. However in some cases data points to more frequent occurrence of negative and unwanted experiences. Therefore monitoring of exposure to negative online experiences of young persons is required.

Key words: Internet, social networking, hazards.

Internet jest obecnie nieodłączną częścią codziennego życia dzieci. Średnio w Europie 92% młodych internautów korzysta z sieci przynajmniej raz w tygodniu, a 57% loguje się codziennie lub prawie każdego dnia (Kirwil 2010). Jak wynika z badań przeprowadzanych w Polsce, dzieci rozpoczynają korzystanie z Internetu w wieku 4 lat lub wcześniej (Gemius 2008a). W funkcjonowaniu młodzieży przestrzeń internetowa może pełnić różne funkcje (Chuchro 2005):

- informacyjną – związaną z łatwym dostępem do różnego rodzaju treści;
- kształcącą – wynikającą z możliwości pozyskiwania wiedzy z różnych dziedzin;

- stymulującą – polegającą na wzmacnianiu motywacji i rozbudzaniu zainteresowań;
- interpersonalną – związaną z zaspokojeniem potrzeby kontaktu z innymi osobami;
- wychowawczą oraz
- ludyczną – polegającą na dostarczaniu rozrywki.

Wymienione powyżej funkcje opisane w pozytywnym świetle mogą mieć także swoje negatywne wymiary. Należy przy tym zaznaczyć, że osobowość dziecka jest bardzo podatna na wpływ mediów takich jak telewizja czy Internet (Forma 2006). Młode osoby spędzające czas w Internecie robią to kosztem innych, często być może bardziej wartościowych czynności. Z tego względu konieczne jest monitorowanie aktywności osób młodych w sieci w kontekście zagrożeń, jakie medium to z sobą niesie.

Opisywane badanie miało na celu odpowiedź na następujące pytania badawcze:

- 1) Jak często i w jakich miejscach młodzież korzysta z Internetu?
- 2) Jakie są najpopularniejsze zajęcia młodzieży w Internecie?
- 3) Jaką młodzież ma umiejętności związane z korzystaniem z Internetu?
- 4) Czy rodzice ograniczają osobom młodym czas korzystania z Internetu?
- 5) Czy na komputerach domowych, z jakich korzysta młodzież, są zainstalowane blokady treści internetowych przeznaczonych dla dorosłych?
- 6) Czy młodzież spotyka się z osobami poznanymi przez Internet?
- 7) Czy młode osoby korzystające z portali społecznościowych zabezpieczają swoje dane osobowe?
- 8) Czy młode osoby są narażone na niepożądane treści, na przykład wulgarnie, lub zaczepki i złośliwości ze strony innych użytkowników?

W następnej części niniejszego artykułu zostanie przedstawiona metodologia przeprowadzonych badań, następnie będą omówione kluczowe wyniki odnoszące się do pytań badawczych. W ostatniej części wyniki przeprowadzonych badań w krótkiej dyskusji zostaną odniesione do innych badań aktywności młodzieży w Internecie, przeprowadzonych w ostatnich latach w Polsce.

Metoda

WWW – „Wiem, widzę i wybieram” to kampania społeczna na temat bezpieczeństwa w Internecie przeprowadzana przez Fundację Ale heca! W ramach kampanii przeprowadzono badania społeczne dotyczące korzystania

z komputera i Internetu. Składały się one z dwóch części. W pierwszym etapie respondentami byli rodzice dzieci w wieku od 4 do 15 lat, stowarzyszeni w Fundacji Ale heca! W drugim etapie badano młodzież z klasy V szkoły podstawowej oraz I i III gimnazjum. Z uwagi na fakt, że w niniejszym opracowaniu opisano wyniki drugiego etapu badania, nie ma potrzeby przedstawiać metodologii pierwszego etapu.

Badanie młodzieży przeprowadzono metodą ankiety audytoryjnej wśród dzieci z trzech grup wiekowych – 11 lat, 13 lat oraz 15 lat. Polegało ono na rozdaniu respondentom kwestionariuszy ankiet zawierających pytania dotyczące sposobu korzystania przez nich z komputera i Internetu. Przeprowadzono je w szkole podstawowej nr 27 w Krakowie (V klasa, grupa 11-latków) oraz w gimnazjum nr 17 w Krakowie (I klasa, grupa 13-latków, oraz III klasa, grupa 15-latków) na początku września 2011 roku. Wypełnienie kwestionariusza ankiety trwało około 10 minut i odbyło się na lekcjach wychowawczych w poszczególnych klasach.

Badanie miało opisać wycinek rzeczywistości na podstawie zdobytych danych, a nie zależności populacyjne. Należy więc jasno zaznaczyć, że dobór próby do badania był na obu etapach celowy. W związku z tym zabiegiem niepoprawne metodologicznie jest uogólnianie wyników zarówno na populację rodziców, jak i na populację dzieci.

Próba badawcza

W badaniu zastosowano celowy dobór respondentów do próby. Przebadano 77 osób, w tym 50 dziewczynek i 27 chłopców. Ponadto 22 osoby były w wieku 11 lat (V klasa szkoły podstawowej), 31 osób w wieku 13 lat (I klasa gimnazjum), a 24 osoby w wieku 15 lat (III klasa gimnazjum). Dokładną strukturę próby przedstawia tabela 1.

Tabela 1. Liczebność oraz procent z ogółem respondentów z poszczególnych klas w podziale na płeć

		V klasa szkoły podstawowej	I klasa gimnazjum	III klasa gimnazjum	Ogółem
Płeć	dziewczynki	12	26	12	50
		16%	34%	16%	65%
	chłopcy	10	5	12	27
		13%	7%	16%	35%
Ogółem		22	31	24	77
		29%	40%	31%	100%

N = 77.

Źródło: Badania własne.

Wyniki badania

Częstość i miejsca korzystania z Internetu

Dzieci z V klasy szkoły podstawowej najczęściej korzystają z Internetu we wspólnym pokoju we własnym domu. Codziennie lub prawie codziennie łączy się z siecią w tym miejscu 41% 11-latków, a 29% raz lub kilka razy w tygodniu. 32% osób z V klasy szkoły podstawowej korzysta z Internetu codziennie lub prawie codziennie we własnym pokoju. Prawie połowa respondentów używa Internetu we własnym pokoju raz lub kilka razy w tygodniu. Młodzież w tym wieku najrzadziej korzysta z Internetu w kawiarenkach internetowych (100% nigdy lub prawie nigdy), w bibliotece (87% nigdy lub prawie nigdy) oraz przez komórkę lub inne urządzenia mobilne (69% nigdy lub prawie nigdy).

W I klasie gimnazjum częstotliwość korzystania z Internetu w różnych miejscach nieco się zmienia. Tak jak uczniowie V klasy szkoły podstawowej młodzież z I klasy gimnazjum najczęściej łączy się z siecią we własnym pokoju (63% codziennie lub prawie codziennie) oraz we wspólnym pokoju we własnym domu (35% codziennie lub prawie codziennie). Podobnie jak młodsi koledzy 13-latkowie najrzadziej korzystają z Internetu w kawiarenkach internetowych (93% nigdy lub prawie nigdy), w bibliotece (86% nigdy lub prawie nigdy) oraz w szkole (83% nigdy lub prawie nigdy). Należy jednak zaznaczyć, że w porównaniu z młodszą grupą respondentów młodzież ta częściej korzysta z sieci przez komórkę lub inne urządzenia mobilne (17% codziennie lub prawie codziennie; 20% raz lub kilka razy w tygodniu).

W III klasie gimnazjum nadal najczęstszym miejscem korzystania z Internetu jest własny pokój (78% codziennie lub prawie codziennie) oraz wspólny pokój we własnym domu (50% codziennie lub prawie codziennie). Częściej jednak młodzież łączy się z siecią w szkole (57% raz lub kilka razy w tygodniu). Podobnie jak w młodszych badanych grupach wiekowych uczniowie III klasy gimnazjum najrzadziej korzystają z Internetu w kawiarenkach internetowych (88% nigdy lub prawie nigdy) oraz w bibliotece (42% nigdy lub prawie nigdy). Częściej niż w opisywanych wcześniej grupach 15-latkowie mają styczność z tym medium przez komórkę lub inne urządzenia mobilne. Codziennie lub prawie codziennie z urządzeń tych korzysta w celu połączenia się z siecią 1/3 uczniów III klasy gimnazjum, kolejne 21% robi to przynajmniej raz w tygodniu.

Zajęcia młodzieży w Internecie

Najpopularniejszymi zajęciami w Internecie wśród 11-latków są granie w gry komputerowe i video (91%) oraz oglądanie „filmików” na portalach takich

jak youtube.com czy wrzuta.pl (86%). Najbardziej grupa ta robi zakupy (5%), pisze blogi (9%) i przegląda śmieszne portale typu demotywatory.pl (36%).

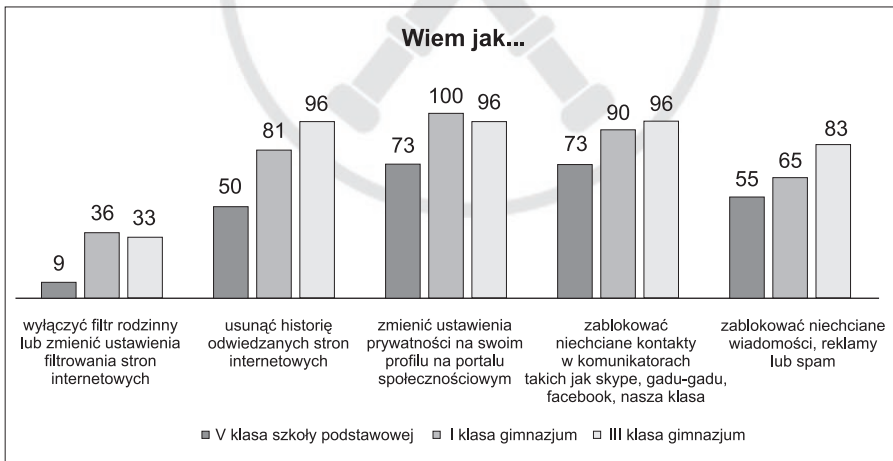
Trzynastolatki najczęściej korzystają z portali społecznościowych (90%), oglądają „filmiki” (84%) oraz surfują po stronach www (77%). Uczniowie I klasy gimnazjum najbardziej robią zakupy (26%) i piszą blogi (26%).

Piętnastolatki z kolei najczęściej korzystają z portali społecznościowych (96%), oglądają „filmiki” (96%), korzystają z czatów i komunikatorów (88%) oraz przeglądają śmieszne portale (88%). Najbardziej zaś piszą blogi (21%) oraz robią zakupy (połowa badanych).

Umiejętności młodzieży

Wraz z wiekiem dzieci częściej korzystają z komputera. Wiąże się z tym także zwiększenie ich kompetencji, co może być postrzegane zarówno jako zjawisko pozytywne, jak i negatywne.

Prawie wszystkie dzieci w III klasie gimnazjum potrafią zmienić ustawienia prywatności na swoim profilu na portalu społecznościowym (dla porównania 73% osób z V klasy szkoły podstawowej) oraz zablokować niechciane kontakty w komunikatorach internetowych (73% osób z V klasy szkoły podstawowej), a także niechciane wiadomości, reklamy lub spam (55% osób z V klasy szkoły podstawowej). Porównując kompetencje trzecio- i piątoklasistów, należy zaznaczyć, że klasa V nie miała jeszcze w szkole zajęć z informatyki, kompetencje te dzieci nabywają więc w miejscach innych niż szkoła.

Wykres 1. Różne rodzaje umiejętności dzieci w zależności od wieku (%)*

* Pytanie: „Czy wiesz jak na swoim komputerze...?”.

Źródło: Badania własne.

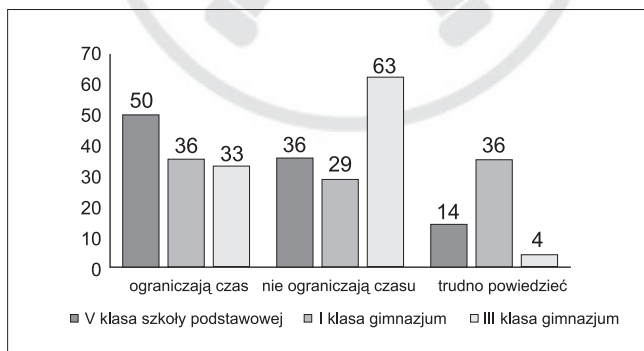
Pozwalają one młodym ludziom ochronić się przed niechcianymi treściami (np. wulgarnymi komentarzami od nieznanomych) lub odpowiednio zarządzać informacjami prywatnymi, takimi jak dane osobowe.

Negatywne skutki nabywania umiejętności związanych z korzystaniem z komputera i Internetu mogą się pojawić, gdy dzieci posiadają kompetencje, które narażają je na nieodpowiednie treści. W III klasie gimnazjum prawie wszystkie dzieci wiedzą, jak usunąć historię przeglądanych stron internetowych, co uniemożliwia rodzicom monitorowanie odwiedzanych przez nich portali. W I klasie gimnazjum tę umiejętność posiada 80% dzieci, a w V klasie szkoły podstawowej połowa uczniów. Ponadto w gimnazjum (zarówno w I, jak i III klasie) około 1/3 uczniów potrafi samodzielnie wyłączyć filtr rodzinny lub zmienić ustawienia filtrowania stron internetowych. W V klasie szkoły podstawowej umiejętność tę posiada co 10 dziecko.

Ograniczanie czasowe korzystania z Internetu

Podobnie jak w przypadku korzystania z komputera im starsza grupa badanych, tym mniejszy odsetek dzieci spotyka się z nakazem ograniczenia czasu spędzanego w sieci. Połowa 11-latków twierdzi, że ich rodzice lub opiekunowie wprowadzają tego typu restrykcje. Takiego zdania jest 36% 13-latków oraz 1/3 15-letnich respondentów. Ponadto aż 63% 15-latków twierdzi, że nie mają żadnych narzuconych przez rodziców lub opiekunów restrykcji związanych z czasem korzystania z Internetu.

Należy jednak zauważyć, że młodzież bardziej odczuwa restrykcje dotyczące czasu spędzanego przed komputerem niż czasu korzystania z Internetu.

Wykres 2. Ograniczanie czasu spędzanego w sieci w zależności od wieku dziecka (%)*

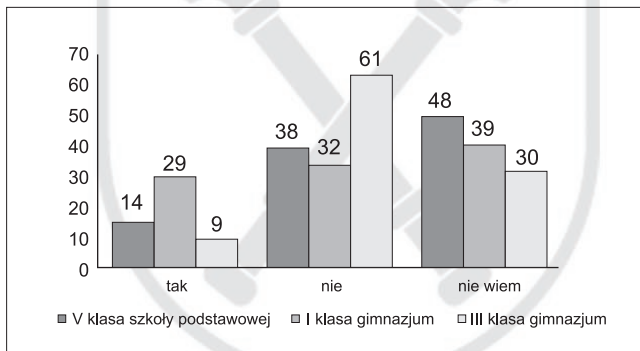
* Pytanie: „Czy Twoi rodzice lub opiekunowie ograniczają czas, jaki spędzasz, korzystając z Internetu?”.

Źródło: Badania własne.

Być może wiąże się to z większą liczbą miejsc, w których nastolatki korzystają z Internetu, a co za tym idzie – mniejszą możliwością kontroli czasu spędzanego w sieci, gdy dziecko znajduje się poza domem, korzysta z niej we własnym pokoju lub przez telefon komórkowy.

Blokady treści internetowych

Blokady treści skierowanych tylko dla dorosłych (np. aktywacja filtrów rodzinnych) są jednym z najpopularniejszych sposobów stosowanym przez rodziców w celu zabezpieczania młodzieży przed nieodpowiednimi dla nich przekazami. Z wiekiem młodzież staje się coraz bardziej świadoma ich możliwego zastosowania. Prawie połowa 11-latków nie wie, czy w komputerze, z którego korzystają, są ustawione blokady treści dla nich nieodpowiednich. Wśród 13-latków odsetek ten maleje do 39%, a tylko 30% 15-latków nie jest świadomych ich potencjalnego istnienia. Co więcej, w najstarszej grupie respondentów aż 61% twierdzi, że w ich komputerach nie ma żadnych zabezpieczeń. W młodszych grupach około 1/3 respondentów twierdzi, że takie blokady nie są u nich ustawione. Szczegółowe rozkłady procentowe obrazuje wykres 3.

Wykres 3. Obecność blokady treści skierowanych tylko dla dorosłych w zależności od wieku dziecka (%)

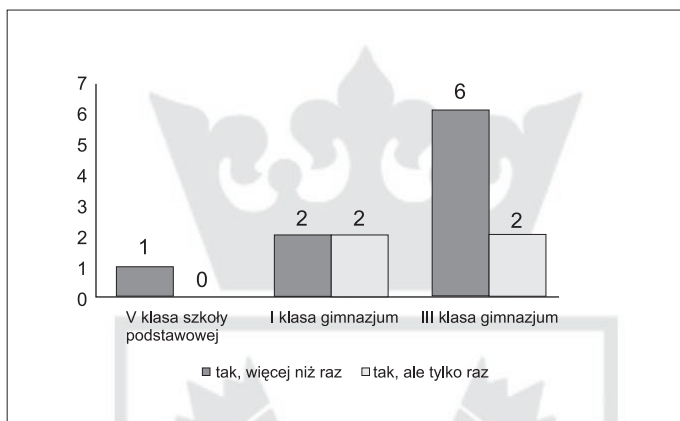
* Pytanie: „Czy na Twoim komputerze ustawione są blokady treści skierowanych tylko dla dorosłych?”.

Źródło: Badania własne.

Spotkania z osobami poznanymi przez Internet

Spotkania z osobami poznanymi przez Internet to jedno z najpoważniejszych zagrożeń czyhających na osoby surfujące w sieci. Zjawisko to nie jest częste, ale z uwagi na realność i skalę zagrożenia wystarczy jedna niewłaściwa osoba, by zdarzenie skończyło się tragedią. Z uwagi na dużą rolę Internetu w zasp-

kajaniu potrzeb społecznych, zwłaszcza u starszej młodzieży, często stanowi on miejsce spotkań ze znajomymi oraz stwarza możliwość nawiązywania nowych kontaktów. Według odpowiedzi respondentów dziesięciu osobom z I klasy gimnazjum oraz jedenastu osobom z III klasy gimnazjum osoba poznana przez Internet zaproponowała spotkanie.

Wykres 4. Częstość umawiania się na spotkanie z osobą poznaną przez Internet w zależności od wieku (w liczbie osób)*

* Pytanie: „Czy kiedykolwiek umówiłaś/umówiłeś się na spotkanie z osobą poznaną przez Internet?”

Źródło: Badania własne.

W starszych grupach wiekowych umawianie się na spotkanie z osobą poznaną przez Internet stanowi relatywnie częste zjawisko. W grupie 15-letnich respondentów aż sześć osób umówiło się na takie spotkanie więcej niż raz, dwie zrobiły to jednokrotnie (w sumie 33% respondentów). Dwóch 13-latków umówiło się więcej niż raz, kolejni dwaj jednokrotnie. Niepokojący jest także fakt, że zjawisko, choć w niewielkim stopniu, zaczyna dotyczyć także najmłodszą grupę respondentów, w której jedno dziecko umówiło się na spotkanie z osobą poznaną przez Internet więcej niż raz.

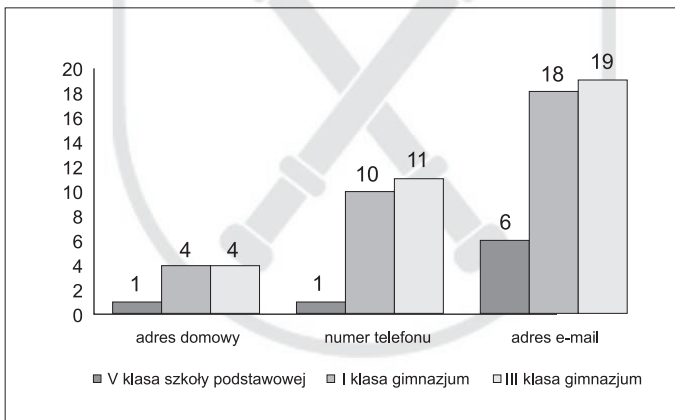
Z ludźmi spotkanymi w sieci umawiają się zarówno chłopcy, jak i dziewczynki. Kilkakrotnie zrobiło to aż sześć dziewczynek (w tym dwie 13-letnie i cztery 15-letnie) oraz trzech chłopców (w tym jeden 11-letni oraz dwóch 15-letnich). Raz na spotkanie umówiła się czwórka respondentów (dwie 13-letnie dziewczynki oraz dwóch 15-letnich chłopców).

Pocieszający jest jednak fakt, że stosunkowo rzadko zdarza się, że nikt o takich spotkaniach nie jest informowany (dwójka respondentów). Najczęściej młodzież mówi o tym koleżance lub koledze (ośmioro respondentów),

rodzicom (czwórka respondentów) lub osobie z dalszej rodziny (dwójka respondentów).

Ochrona danych osobowych

Zakładanie profilu na portalu społecznościowym jest szeroko rozpowszechnione wśród nastolatków. Profil taki ma aż 82% respondentów w V klasie szkoły podstawowej, 90% osób w I klasie gimnazjum oraz wszyscy uczniowie w III klasie gimnazjum. Z jego posiadaniem wiąże się niebezpieczeństwo niewłaściwego wykorzystania danych osobowych tam zamieszczonych. Z odpowiedzi respondentów można wywnioskować, że im starsze dziecko, tym więcej takich danych zamieszcza na swoim profilu. Swoją adres domowy na portalu społecznościowym udostępniła jedna osoba z V klasy szkoły podstawowej oraz po cztery osoby z I i III klasy gimnazjum. Numer telefonu zamieściła na swoim profilu jedna osoba z V klasy szkoły podstawowej, dziesięć z I klasy gimnazjum oraz jedenaście z III klasy gimnazjum. Adres e-mail, który jest najczęściej podawaną informacją, udostępniło na portalu społecznościowym sześciu 11-latków, osiemnastu 13-latków oraz dziewiętnastu 15-latków.

Wykres 5. Zamieszczanie różnych rodzajów danych w zależności od wieku (liczba osób)*

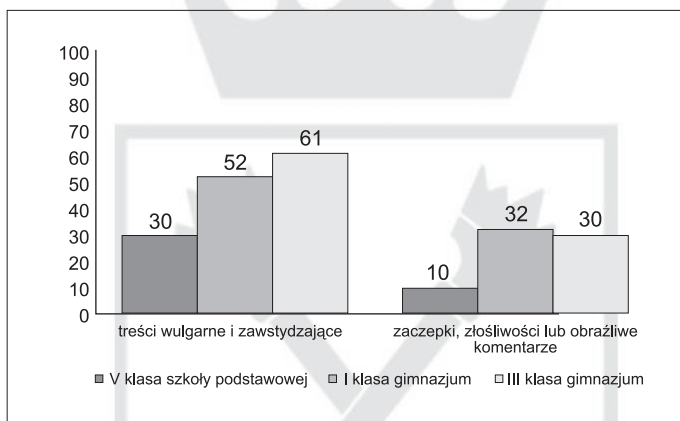
* Pytanie: „Czy kiedykolwiek zamieściłaś/zamieściłeś na swoim profilu następujące informacje...?”.

Źródło: Badania własne.

Ponadto trzem osobom z I klasy gimnazjum oraz sześciu osobom z III klasy gimnazjum zdarzyło się, że podały swoje dane osobowe osobie poznanej w Internecie.

Obecność treści wulgarnych, zawstydzających i obraźliwych

Zarówno treści wulgarnie i zawstydzające, jak i zaczepki, złośliwości i obraźliwe komentarze dotyczą młodych użytkowników Internetu. Nieco ponad 60% 15-latków spotkało się z wulgaryzmami oraz treściami zawstydzającymi. Odsetki te wynoszą odpowiednio 52% oraz 30% dla 13-latków i 11-latków. Ponadto 10% uczniów V klasy szkoły podstawowej, 32% uczniów I klasy gimnazjum i 30% uczniów III klasy gimnazjum spotkało się w sieci z zaczepkami, złośliwościami lub obraźliwymi komentarzami innych użytkowników Internetu.

Wykres 6. Częstość spotykania się w Internecie z różnymi rodzajami treści w zależności od wieku (w %)*

* Pytanie: „Czy kiedykolwiek zdarzyło Ci się, że spotkały Cię w Internecie...?”

Źródło: Badania własne.

Treści niepożądane mogą spotkać młodych użytkowników sieci niezależnie od zabezpieczeń stosowanych przez ich rodziców. Spośród osób, na których komputerach zostały ustawione blokady treści skierowanych tylko dla dorosłych, ponad 40% (sześć osób) natknęło się na treści wulgarnie lub zawstydzające. Spośród uczniów niemających takich ustawień aż 60% (dwadzieścia osób) spotkało tego typu treści. Można stąd wnioskować, że skuteczność blokad stosowanych przez rodziców osób badanych pozostawia wiele do życzenia. Szczegółowe rozkłady przedstawia tabela 2.

Tabela 2. Związek między ustawieniem blokady treści skierowanych tylko do dorosłych a spotkaniem się z treściami zawstydzającymi lub wulgarnymi wśród wszystkich osób badanych

	Czy na Twoim komputerze są ustawione blokady treści skierowanych tylko dla dorosłych?				
		tak	nie	nie wiem	ogółem
Czy kiedykolwiek zdarzyło Ci się, że natknąłeś/natknęłaś się w Internecie na zawstydzające lub wulgarnie treści?	tak	6	20	10	36
		43%	61%	36%	48%
	nie	8	13	18	39
		57%	39%	64%	52%
	ogółem	14	33	28	75
		100%	100%	100%	100%

Pominięto brak odpowiedzi.

Źródło: Badania własne.

Dyskusja wyników

Z uwagi na fakt, że próba w badaniach była próbą celową, opartą na dostępności respondentów, warto porównać otrzymane wyniki z wynikami z badań o podobnej tematyce, przeprowadzanymi w Polsce w ostatnich latach. Zadanie to jest trudne, ponieważ w opisywanym powyżej badaniu zestawiano grupy dzieci w różnym wieku, a inne dostępne analizy skupiają się na opisie korzystania z Internetu przez szeroko pojętą młodzież. Pozyskanych w pozostałych badaniach wyników nie porównywano więc pod względem wieku dzieci i młodzieży.

Wyniki badań *EU Kids online*, w których respondentami były dzieci w wieku od 9. do 11. roku życia, wskazują na nieco niższe niż opisane w niniejszym artykule wskaźniki częstości korzystania z Internetu w Polsce (Kirwil 2010). Zgodnie z raportem 96% dzieci loguje się przynajmniej raz na tydzień, 72% – codziennie, 24% – 1–2 razy w tygodniu. W opisywanym tutaj badaniu aż 41% 11-latków korzysta z Internetu we własnym pokoju. Ponadto wyniki opisywanego badania wskazują, że im starsza młodzież, tym częściej korzysta z niego w miejscach prywatnych lub trudno monitorowalnych. Najstarsza grupa respondentów częściej łączy się z siecią we własnym pokoju, kosztem wspólnego pokoju w domu, które to miejsce jest najpopularniejsze wśród 11-latków. Co więcej, starsze grupy częściej surfują po sieci, używając komórki lub innych urządzeń mobilnych. Pociuszający jest jednak fakt, że przebywanie w kafejkach internetowych nie jest popularne w żadnej z badanych grup wiekowych. Analizując używane narzędzia łączenia się z Internetem, zgodnie z raportem *EU Kids online*, dzieci w wieku 9–11 lat najczęściej

korzystają z sieci przez komputer używany wspólnie z innymi (57%), komputer osobisty (55%) oraz telefon komórkowy (37%) (Kirwil 2010). Dodatkowo raport wskazuje, że w Polsce dzieci najczęściej korzystają z Internetu w szkole (66%), w swoim pokoju (64%), w domu kolegów (52%) oraz we wspólnym pokoju we własnym domu (41%).

Starsza młodzież coraz częściej przegląda „śmieszne portale”, ogląda „filmiki”, korzysta z portali społecznościowych oraz komunikatorów internetowych. Zajęcia te świadczą o większym wykorzystywaniu sieci w celu komunikowania się ze znajomymi, którzy stają się dla młodzieży coraz ważniejszą grupą odniesienia. Ponadto treści ze „śmiesznych portali” czy „filmiki” mogą stanowić ważne tematy rozmów z rówieśnikami. Internet wykorzystywany jest więc coraz częściej do spełniania rosnących potrzeb społecznych nastolatków. Można się w tym miejscu odwołać do koncepcji rozwoju psychospołecznego Erika Eriksona (1950), zgodnie z którą do pomyślnego rozwoju jednostki konieczne jest rozwiązywanie kryzysów przynależnych do kolejnych etapów życiowych. W wieku szkolnym (6–12 lat) kryzys wiąże się z jednej strony z produktywnością, z drugiej z poczuciem niższości. Dzieci w wieku szkolnym dążą do doskonalenia swoich umiejętności, dzięki czemu nabywają pewności siebie. Głównym procesem w tym wieku staje się uczenie. Zgodnie z opisywanymi wynikami badań najczęstszą aktywnością 11-latków w Internecie jest granie w gry komputerowe i video. Dla osób w okresie wczesnej adolescencji (13–17 lat) kryzysem jest tożsamość grupowa i alienacja. Najważniejszą grupą odniesienia są rówieśnicy, stąd też aktywność w Internecie wiąże się z budowaniem relacji. Trzynasto- oraz piętnastolatki dużo częściej korzystają z portali społecznościowych lub komunikatorów internetowych. Wyniki opisywanych badań są zgodne z innymi badaniami na ten temat. Według raportu sporządzonego przez firmę Gemius (2008a) na podstawie badań rodziców dzieci w wieku 5–15 lat Internet stanowi przede wszystkim źródło rozrywki oraz komunikacji.

Częstość korzystania z sieci niewątpliwie przekłada się na rozwój umiejętności z tym związanych. Według cytowanego już raportu *EU Kids online*, w Polsce 30% osób w wieku 11–16 lat potrafi zmienić ustawienia filtrowania stron internetowych, a 49% wie, jak usunąć historię odwiedzanych stron (Kirwil 2010). W badaniach przedstawionych w niniejszym artykule odsetki te były nieco wyższe. Tylko 9% 11-latków wie, jak zmienić ustawienia filtrowania, na przykład wyłączyć działanie filtra rodzinnego. Aż trzykrotnie większy odsetek osób w wieku 13 oraz 15 lat ma takie umiejętności. Dodatkowo ponad 90% przebadanych 15-latków umie usunąć historię przeglądanych stron internetowych. Z jednej strony różnice te mogą wynikać z nielosowości i niewielkiej liczebności próby opisywanych badań, z drugiej jednak nie można wykluczyć wpływu momentu ich przeprowadzania – zostały one

przeprowadzone później. Należy jednak podkreślić wyraźny trend rozwojowy umiejętności związanych z obsługą Internetu. W kolejnych analizach sugeruje się uwzględnienie wewnętrznego zróżnicowania tego aspektu w grupie osób w okresie szkolnym i adolescencji.

Zagrożenia młodzieży związane z aktywnością w sieci są zagadnieniem szeroko opisywanym w literaturze przedmiotu. Kwestia ta wydaje się tym bardziej istotna, kiedy działanie narzędzi filtrujących nieodpowiednie treści jest ograniczone. Z tego względu warto się odnieść do niektórych zagrożeń wynikających z rodzajów aktywności internetowych przejawianych najczęściej przez respondentów. Trzeba podkreślić, że treści zamieszczane w grupie tak zwanych „śmiesznych portali” mogą być wysoce nieodpowiednie dla nastolatków. Często znajdują się tam materiały wulgarne lub obsceniczne. Ponadto należy także zauważyć, że treści zamieszczane na portalach z „filmikami” krótkometrażowymi często są odporne na filtry rodzinne. Filtry w takim przypadku stanowią jedynie iluzję kontrolowania dostępności nieodpowiednich treści. Zagrożenie może także stanowić częstsze robienie zakupów przez Internet przez starszych respondentów. W porównaniu do 11-latków zakupy w sieci robi aż 45% więcej 15-latków. Należy podkreślić, że kupowanie nawet na sprawdzonych serwisach aukcyjnych czy w sklepach internetowych wiąże się z możliwością wykorzystania przez nieuczciwych sprzedawców. Kolejne zajęcie, jakiemu częściej oddają się głównie starsze grupy młodzieży, to ściąganie lub udostępnianie plików. Należy jednak zaznaczyć, że także ponad połowa respondentów z najmłodszej grupy wiekowej udostępnia lub ściąga z Internetu różnego rodzaju pliki. Kontrola ściąganych i udostępnianych treści wydaje się kwestią bardzo ważną, gdyż posiadanie na swoim komputerze nielegalnych, pirackich kopii programów czy utworów w świetle prawa jest przestępstwem.

Opisywane badanie miało na celu dokładniejsze przeanalizowanie zagrożeń związanych z poznawaniem nowych osób przez Internet, ochroną danych osobowych oraz narażeniem na treści wulgarne lub zaczepki i złośliwości ze strony innych użytkowników. Według raportu firmy Gemius (2006), z badań przeprowadzonych na grupie osób w wieku 12–17 lat aż 63% ankietowanych dzieci stwierdziło, że spotkania z osobami poznanymi w Internecie mogą być niebezpieczne. Ponadto z tych samych badań wynika, że 8% osób w tym wieku spotkało się z osobą poznaną przez Internet wielokrotnie, a aż 17% – jednokrotnie. Opisywane wyniki sugerują, że częstość spotykania się z poznanymi przez Internet osobami wzrasta wraz z wiekiem respondentów. Zgodnie z wynikami opisywanych tu badań aż 25% przebadanych 15-latków wielokrotnie spotkało się z osobami poznanymi za pośrednictwem sieci. Ponadto wyższy odsetek osób spotykających się z poznanymi przez Internet osobami, jaki wykazało opisywane badanie w porównaniu z badaniem firmy Gemius, można ponownie wyjaśniać ce-

lowością doboru próby. Z drugiej strony nie należy wykluczać poszerzenia się zasięgu zjawiska.

Wyniki badania firmy Gemius (2006) sugerują, że większość dzieci w wieku 12–17 lat twierdzi, że podawanie obcom w Internecie prywatnych informacji o sobie jest niebezpieczne. Warto w tym miejscu zauważyć, że z badań rodziców przeprowadzonych przez tę samą firmę wynika, że większość z nich jako niebezpieczne ocenia przede wszystkim te formy aktywności on-line, które wiążą się z przekazywaniem przez najmłodszych internautów danych osobistych – adresu zamieszkania (85%) i numeru telefonu (79%). Co ciekawe, nieco mniej rodziców – 75% – za niebezpieczne uważa spotkanie się dziecka z osobą poznaną przez Internet (Gemius 2008a). Jakie informacje o sobie zamieszcza młodzież? Najwięcej w każdej z przebadanych w opisywanym badaniu osób udostępnia swój adres mailowy, nieco mniej numer telefonu. Najmniejszy odsetek osób podaje adres domowy.

Wyniki opisywanego badania sugerują, że młode osoby dużo częściej spotykają w sieci treści wulgarne lub zawstydzające w porównaniu z zaczepkami i złośliwościami ze strony innych użytkowników. Co ważniejsze, obecność blokad treści internetowych nie chroni skutecznie młodych osób przed treściami wulgarnymi. Wśród osób, które miały ustawione blokady nieodpowiednich treści jedynie 18% więcej spotkało się z wulgarnymi przekazami w porównaniu z osobami, którym takich blokad nie ustawiono. Co więcej, ponad 40% osób pomimo blokad spotkało się z treściami wulgarnymi.

Podsumowując wyniki opisywanych badań, należy zaznaczyć fakt, że są one zgodne z innymi badaniami o podobnej tematyce. Często wskazują jednak na większy stopień nasilenia zjawisk niepożądanych. Z tego względu ważny jest monitoring narażenia osób młodych na zagrożenia związane z aktywnością w Internecie. Ponadto wyniki badań sugerują, że grupa osób w okresie szkolnym i okresie adolescencji jest grupą heterogeniczną, jeśli chodzi o częstość korzystania z Internetu i umiejętności z tym związane, a także zagrożenia, na jakie grupa ta jest szczególnie narażona. Należy więc podkreślić potrzebę porównywania w kolejnych badaniach osób w różnym wieku, należących do grupy dzieci i młodzieży. Trzeba także zwrócić uwagę na ograniczoną tematykę opisywanego badania. Zagadnienia nieobjęte niniejszym badaniem, a opisywane w innych o podobnej tematyce, to głównie problematyka zagrożeń związanych z uzależnieniem od Internetu (Kirwil 2010), treściami brutalnymi i pornograficznymi (Gemius 2008b), a także kwestie bezpieczeństwa korzystania z Internetu w kafejkach internetowych (Gemius 2008c) czy ocena programów filtrujących (Jończyk i in. 2009).

Bibliografia

- Chuchro Ewa, 2005, *O walorach edukacyjnych i kulturotwórczych serwisu dla dzieci i młodzieży*, [w:] Marek Sokołowski (red.), *Oblicza Internetu. Internet a globalne społeczeństwo informacyjne*, Elbląg: Wydawnictwo Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej.
- Erikson Erik, 1950, *Childhood and Society*, New York: Norton.
- Forma Paulina, 2006, *Znaczenie Internetu dla rozwoju dzieci i młodzieży*, „Zeszyty Naukowe Świętokrzyskiego Centrum Edukacji na Odległość”, nr 2.
- Gemius S.A., 2006, *Badanie zagrożeń związanych z poznawaniem nowych osób przez Internet wśród dzieci w wieku 12–17 lat*, pliki.gemius.pl/2006_02_28_press_niebezpieczne_surfowanie.doc (dostęp: 10.12.2011).
- Gemius S.A., 2008a, *Dzieci on-line w oczach rodziców*, http://emilek.pl/artykuly/dzieci_online_w_oczach_rodzicow.pdf (dostęp: 10.12.2011).
- Gemius S.A., 2008b, *Zagrożenia wobec dzieci w Internecie*, http://pliki.gemius.pl/Raporty/2008/2008_09_Zagrozenia_wobec_dzieci_w_interenci.pdf (dostęp: 10.12.2011).
- Gemius S.A., 2008c, *Kawiarenki internetowe*, http://www.saferinternet.pl/images/stories/2008_09_raport_kawiarenki_internetowe_a_dzieci.pdf (dostęp: 10.12.2011).
- Jończyk Izabela, Mielniczka Marcin, Pączek Katarzyna, Różycka Martyna, 2009, *Rozwiązania filtrujące niepożądane treści w Internecie*, http://www.saferinternet.pl/images/stories/raport_filtrowanie_2009.pdf (dostęp: 10.12.2011).
- Kirwil Lucyna, 2010, *Polskie dzieci w Internecie. Zagrożenia i bezpieczeństwo na tle danych dla UE*, Warszawa: Wydawnictwo Szkoła Wyższa Psychologii Społecznej.